

**ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА**

**РОБОТА БІБЛІОТЕК
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Методичні поради

Харків 2022

УДК 02

Р 58

Робота бібліотек в умовах воєнного стану: Методичні поради / Департамент культури і туризму Харків. обл. військ. адмін., Харків. обл. універс. наук. б-ка; ред.-уклад. Н.М. Грачова. – Харків : ХОУНБ, 2022. – 15 с.

В поданих матеріалах бібліотекарі, працівники культурно-просвітних закладів, представники місцевих громад отримують методичні поради по роботі бібліотек в умовах воєнного стану.

Укладач	Н.М. Грачова
Редактор	Г.В. Бакаєва
Комп'ютерний набір	Н.М. Грачова
Комп'ютерна верстка	Н.М. Грачова
Відповідальна за випуск	Н.І. Шостко

«А ви думали, що Україна так просто. Україна – це супер. Україна – це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробувань. Вона загартована найвищим гартом. В умовах сучасного світу їй немає ціни».

Л. Костенко

Бібліотеки – інформаційні центри громад

У період великих випробувань книги залишаються людям вірними друзями, порадиниками, помічниками. Відкриті бібліотеки, які працюють, вселяють в наших громадян віру в переможне майбутнє, підіймають дух наших читачів.

Сьогодні ми переконуємось у тому, наскільки важлива і потрібна наша професія в цей складний для України час. Бібліотечна галузь має тримати свій культурний фронт під час повномасштабного військового вторгнення росії в Україну та військового стану у всій країні.

Колеги, хто виїхав у західні області України і мають можливість працювати дистанційно, надають організаційний і технічний супровід заходів онлайн, роблять інформаційні огляди, плетуть захисні сітки, здійснюють волонтерську діяльність.

Приміщення деяких бібліотек України стали місцями укриття, волонтерськими пунктами, де розподіляється та доставляється гуманітарна допомога, плетуться маскувальні сітки.

Відомо про бібліотекарів, які тимчасово перекваліфікувалися у швачок, задовольняючи потреби українського війська.

З листа Української бібліотечної асоціації від 28 лютого 2022 «Окупанти стріляють не лише по військовій інфраструктурі, а й по школах, музеях, бібліотеках, лікарнях, будинках цивільних.

У ці непрості часи українські бібліотекарі стоять разом із народом. Там, де це можливо, бібліотеки продовжують надавати свої послуги користувачам».

Бібліотеки працюють у кіберпросторі проти дезінформації. Бібліотеки проводять навчання з невідкладної медичної допомоги, приймають переселенців, надають їм первинну допомогу.

В умовах воєнного стану бібліотеки, що мають можливість обслуговувати користувачів, надають безкоштовно різноманітні послуги всім категоріям користувачів.

Для отримання бібліотечних послуг місцеві жителі і переселенці мають отримати читацький квиток, або бути зареєстрованими в закладі як користувачі.

Головним публічним бібліотекам територіальних громад рекомендуємо провести інформаційні навчання бібліотекарів бібліотек-філій щодо напрямків та форм діяльності у період воєнного стану, надати практичні рекомендації щодо діяльності кожного закладу у даний період.

Створення інформаційних зон

Важливим напрямком діяльності бібліотек у цей період є утвердження себе як головних інформаційних центрів громади.

Доречним стане оголошення при вході до закладу, наприклад:

«Шановні мешканці міста, села та тимчасово переміщені громадяни! Звертайтеся до бібліотеки, яка завжди прийде вам на допомогу».

Також актуальними буде створення інформаційних зон, в яких можна розмістити оголошення «Корисна інформація в умовах воєнного стану», де подати наступне:

- *«Номери телефонів для допомоги тимчасово переміщеним особам».*
- *«Комунікації з волонтерами».*
- *«Волонтерські центри та громадські організації».*
- *«Центри надання адміністративних послуг».*
- *«Керівництво територіальних громад».*
- *«Медичні й освітні послуги» та ін.*

Важливим у діяльності публічних бібліотек є утвердження себе як центру з надання допомоги з питань законодавства України в період воєнного стану.

При багатьох бібліотеках діють Центри надання безоплатної правової допомоги. Використайте цю можливість для юридичної допомоги членам громади та ВПО.

Залучіть до консультацій юристів, членів громадських організацій, які можуть надати потрібну інформацію в період воєнного стану.

Інформаційна допомога ВПО

Доцільно в бібліотеках створити буклети, інформаційні матеріали, які допоможуть тимчасово переміщеним особам отримати всю необхідну допомогу. Це можуть бути:

Листівки-блискавки, правові закладки, правові підказки з питань:

- *«Як отримати статус ВПО».*
- *«Соціальні виплати ВПО». Які соціальні виплати і де їх можна отримати.*
- *«Умови. Призначення, тривалість, розмір виплати по безробіттю».*
- *«Компенсація виплат здавачам житла за тимчасове розміщення ВПО» та ін.*

Онлайн-сервіси

Дієвими стають сайти бібліотек та сторінки в соцмережах. Тут можна надати інформацію щодо діяльності ЦНАПів, громадських організацій, що опікуються проблемами ВПО, сімей військовослужбовців, спільнот, що займаються волонтерством. Важливо висвітлити теми освітнього процесу, надати інформацію про лікувальні заклади та заклади харчування.

Більшість літературних оглядів на бібліотечних сайтах, сторінках бібліотек в соціальних мережах присвячена військовій тематиці, реабілітації ВПО.

Популярністю користуються сторінки у мережах Фейсбук, Інстаграм. Особливо під час воєнного стану зросла популярність телеграм-каналів.

Телеграм – безкоштовний додаток, за допомогою якого можна спілкуватися, відсилати один одному повідомлення і здійснювати аудіодзвінки.

Розроблено версії програми для стаціонарного комп'ютера, смартфона. Існує також онлайн-версія месенджера.

Діти – найвразливіша аудиторія

Наші реалії важко відображаються на дітях.

Бібліотеки пропонують багато різних заходів: знайомство з новими книжками, подорожі сторінками улюблених книжок, лялькові вистави та багато інших традиційних заходів.

Також проводяться зустрічі з психологами, аніматорами, працюють різні гуртки. Цікавим буде аудіоканал казок для дітей, доступ до якого можна отримати офлайн: <http://tiny.cc/ti6puz>».

Популяризація літератури

На сайтах та в соцмережах варто надавати інформацію про літературу, тематика якої актуальна сьогодні. Представляти буктрейлери, відеопрезентації книг національно-патріотичного спрямування. Важливо надавати інформацію про нову українську літературу, процес її становлення та розвитку. Майже щоденно під хештегом **#воєнна_поезія**

публікуються в мережі Фейсбук вірші сучасних поетів, написані під час війни, нариси на військову тематику.

Ветеранська проза – новий напрям в українській літературі, що активно розвивається. Це правда про війну та можливість поглянути на своє життя під іншим кутом. Така література є нашою сучасною зброєю, адже в ній історичну хроніку й переживання людини важко підробити.

Цифрова освіта

Необхідним в роботі бібліотек є активізація діяльності хабів цифрової грамотності для всіх категорій користувачів та проведення навчань з комп'ютерної грамотності для категорії 60+.

Мета таких занять – допомога реєстрації в додатку «Дія» для отримання виплат та сертифікатів, доступу до законодавчих сайтів з метою використання, ознайомлення та ін.

Знайомте своїх користувачів з можливостями додатку «Держава в смартфоні». Велика кількість сервісів онлайн дає можливість не витратити свій час на стояння в черзі.

Онлайн-послуги – це комфорт, зручність, економія часу. Цифрова грамотність необхідна для того, щоб ефективно використовувати всі можливості, які надає держава у форматі онлайн.

Завдяки знанням цифрової грамотності користувачі похилого віку отримають можливість частіше спілкуватися з родичами в зручному форматі, знатимуть, як легко шукати необхідну інформацію – новини, рецепти, а також зможуть проводити прості онлайн-активності. Знатимуть, наприклад, як отримати матеріальну допомогу для ВПО та ін.

Дозвіллева діяльність.

Соціокультурна діяльність бібліотек

Значущою та потрібною є освітня та дозвіллева діяльність бібліотек. Під час воєнного стану бібліотеки залишаються місцем зустрічі не тільки з книгою, а й з людьми, осередком відпочинку, дозвілля. Незважаючи на те, що сучасна людина, крім книги, має безліч можливостей отримати необхідну інформацію, бібліотеки продовжують бути формаційними центрами.

Найбільше ми пишаємось нашими користувачами. Їх запити, інтереси завжди були, є і будуть в центрі уваги бібліотекарів. Для них ми добираємо періодичні видання, надаємо нові бібліотечні послуги, готуємо найрізноманітніші свята, конкурси та розваги.

Бібліотеки мають надавати доступ до своїх комп'ютерів з метою дистанційного навчання (для школярів і студентів).

Створювати для перегляду відеопрезентації з історії України, її державотворення, використовуючи літературу зі своїх фондів.

Бібліотеки можуть розказати або презентувати своїм та іншим громадам цікаві факти про Україну, українців: про свою місцевість, її культуру і людей, які захищають країну та її історію.

Бібліотеки у своїх просторах можуть створити та показати відеопрезентації для користувачів про місцеві традиції, своїх

письменників, про бібліотеки своєї громади та їх діяльність, туристичну привабливість свого краю.

Центри психологічної реабілітації

Під час воєнних дій бібліотеки створюють простори психологічної реабілітації для ВПО (дітей та дорослих) із залученням до проведення занять психологів, викладачів.

Для користувачів старшого віку доцільно організовувати заняття з психологічного відновлення через майстер-класи, гуртки, засідання клубів, спілкування за «круглим столом».

Співпраця з органами місцевої влади

Ще однією формою діяльності бібліотек має бути співпраця з відділами сім'ї, молоді та спорту держадміністрацій, з викладацьким складом навчальних закладів, волонтерськими організаціями.

У форматі онлайн та офлайн можна проводити лекції, відео-спілкування (конференції, обговорення, дискусії) на актуальні теми, наприклад: «Як не стати мішенню сучасної інформаційної війни», «Перевірка інформації в соцмережах», «Медіаграмотність – вимога часу» тощо.

Вивчення і популяризація української мови у бібліотеках.

Виставкова діяльність бібліотек

При бібліотеках важливо створювати гуртки, об'єднання з вивчення та удосконалення української мови, вивчення українського народознавства, української літератури та мистецтва, наприклад:

«Говоримо українською», «Звичаї нашого краю», «Туристичними стежками України», «Літературно-мистецька Україна» та ін. Заняття мають проходити в активному форматі з залученням до діалогу та участі всіх присутніх у дійствах.

Виставкова діяльність – це важливий напрямок популяризації можливостей бібліотеки. Тематика виставок має бути різноманітною, а саме: виставки літератури та інформації патріотичного спрямування, виставки нової художньої літератури, виставки до знакових державних та місцевих подій, виставки творів місцевих авторів.

Фіксування воєнних злочинів росії

В умовах воєнного стану бібліотекам варто фіксувати воєнні злочини, збирати докази (на своїх територіях).

Що ж потрібно фіксувати: загиблих, поранених цивільних, внаслідок застосування ворогом зброї; факти фізичного насилля; пошкодження, знищення культурних споруд; пошкодження будинків та пам'ятників, невійськових об'єктів; ураження медичних та гуманітарних місій.

Бібліотекарі, в різних обставинах життя, навіть під час військових дій, залишаються доброзичливими і компетентними, стають більш креативними, винахідливими, одним словом, суперпрофесійними. Бібліотеки ж набувають нових функцій у місцевих громадах. Можливо, саме завдяки такому переосмисленню ролі бібліотек у власних громадах, ми можемо впевнені на позитивні прогнози щодо подальшого розвитку українських бібліотек.

Певною досвідом можуть поділитися і колеги, які наразі за кордоном, – це досвід особливостей перетину кордону, отримання статусу тимчасового захисту, підтримка і пошук поселення для тих, хто прибуває, комунікація з різними службами, адаптування на новому місці. Знайомство з роботою та культурними заходами бібліотек країни тимчасового проживання.

Бібліотекарі впевнені, доки ми тримаємо культурний рубіж, доти Бог оберігає нашу рідну Україну. Слава Україні!

Вірші про війну в Україні 2022

П'ять ліричних творів про українську боротьбу [Електронний ресурс] // Vikna.tv [сайт]. - Режим доступу: <https://vikna.tv/styl-zhyttya/podorozhi/virshi-pro-vijnu-yak-rymuvannya-pidtrymuje-ukrayinskyj-bojovuj-duh/>

Вірші про сучасну війну в Україні - до Дня поезії 2022 [Електронний ресурс] // 6262.com.ua [сайт]. - Режим доступу: <https://www.6262.com.ua/news/3354697/virsi-pro-sucasnu-vijnu-v-ukraini-do-dna-poezii-2022>

«Вимовляти слова замість тих, з кого вийнято душу...»: 10 нових віршів про війну [Електронний ресурс] // Pen.org.ua [сайт]. - Режим доступу: <https://pen.org.ua/vimovlyati-slova-zamist-tih-z-kogo-vijnyato-dushu-10-novih-virshiv-pro-vijnu>

Тримати своїх в обіймах тривоги: 16 нових віршів про війну [Електронний ресурс] // chytomo.com [сайт]. - Режим доступу: <https://chytomo.com/trymaty-svoikh-v-obijmakh-dumok-16-novykh-virshiv-pro-vijnu/>

Жадан презентував перший вірш з часів повномасштабного вторгнення Росії в Україну [Електронний ресурс] // Life.liga.net [сайт]. - Режим доступу: <https://life.liga.net/rozvagy/news/jadan-prezentoval-pervyy-stih-so-vremen-polnomasshtabnogo-vtorjeniya-rossii-v-ukrainu>

Книга дня – Сергій Жадан «Життя Марії» | 5 віршів про любов та війну [Електронний ресурс] // Kl.informator.ua [сайт]. - Режим доступу: <https://kl.informator.ua/2022/05/09/knyga-dnya-sergij-zhadan-zhyttya-mariyi-5-virshiv-pro-lyubov-ta-vijnu/>

Вірші про війну: як римування підтримує український бойовий дух [Електронний ресурс] // Vikna.tv [сайт]. - Режим доступу: <https://vikna.tv/styl-zhyttya/podorozhi/virshi-pro-vijnu-yak-rymuvannya-pidtrymuje-ukrayinskyj-bojovuj-duh/>

У кожному вірші цієї війни – долі українців [Електронний ресурс] // <https://armyinform.com.ua/2022/08/23/u-kozhnomu-virshi-cziyeyi-vijny-doli-ukrayinciv/>

На портал «Поезія Вільних» додали 20 500 віршів про війну в Україні
[Електронний ресурс] // kultura.rayon.in.ua [сайт]. - Режим доступу:
<https://kultura.rayon.in.ua/news/528485-na-portal-poeziya-vilnikh-dodali-20-500-virshiv-pro-viynu-v-ukraini>

Поезія вільних [Електронний ресурс] // warpoetry.mkip.gov.ua [портал]. -
Режим доступу: <https://warpoetry.mkip.gov.ua/>

Новинні сайти

Українська правда	https://www.pravda.com.ua/
РБК-Україна	https://www.rbc.ua/
Цензор.нет	https://censor.net/
24 канал	https://24tv.ua/
ТСН	https://tsn.ua/
Кореспондент	https://ua.korrespondent.net/
ICTV	https://ictv.ua/ua/